

Yr Arglwydd Bellamy CB
Yr Is-ystrifennydd Gwladol Seneddol dros Gyfiawnder
Y Weinyddiaeth Gyfiawnder

11 Ebrill 2023

Annwyl Arglwydd Bellamy,

Tystiolaeth i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

Diolch i chi am eich llythyr dyddiedig 14 Mawrth 2023 mewn ymateb i'm llythyr dyddiedig 16 Rhagfyr 2022 yn dilyn eich ymddangosiad gerbron fy Mhwyllgor ar 5 Rhagfyr 2022.

Fel yr eglurais yn fy llythyr blaenorol, gwnaethom geisio tystiolaeth ein rhanddeiliaid sydd â diddordeb yn y system gyfiawnder yng Nghymru neu sy'n gweithio ynddi ar y dystiolaeth a ddarparwyd gennych; rwyf wedi defnyddio'r dystiolaeth a gawsom yn fy ymateb isod.

Rwyf yn ddiolchgar i chi am ddarparu amlinelliad o gynnydd y Weinyddiaeth Gyfiawnder tuag at ymateb i argymhellion Comisiwn Thomas. O ran hygyrchedd gwasanaethau llysoedd digidol, tynnodd Race Council Cymru ein sylw at waith ymchwil sy'n awgrymu ei bod yn bosibl bod y newid i wasanaethau cyngor ar-lein yn ystod pandemig Covid-19 yn rhoi grwpiau sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol dan anfantais. Byddwn yn ddiolchgar, felly, pe gallech ddarparu rhagor o wybodaeth am y camau yr ydych yn eu cymryd i sicrhau nad yw newid i wasanaethau o'r fath yn rhoi grwpiau sydd wedi'u hallgáu'n ddigidol dan anfantais.

Mae'n galonogol eich bod yn nodi pwysigrwydd data fel sylfaen i benderfyniadau ynghylch y system gyfiawnder, ond mae'n siom i'r Pwyllgor glywed nad ydych yn ymwybodol o unrhyw feysydd lle mae angen dadgyfuno data ymhellach er mwyn gwella canlyniadau. Ers i Gomisiwn Thomas gyflwyno ei adroddiad, mae'r mater o ddadgyfuno rhywfaint o ddata am y system gyfiawnder yng Nghymru wedi cael ei godi gan Lywodraeth Cymru, academyddion ym Mhrifysgol Caerdydd ac mewn dadl ddiweddar yn Neuadd San Steffan. Mae'n glir bod y mater yn dal i fod yn destun pryder. Byddem yn

ddiolchgar, felly, pe gallech rannu'r rhestr y mae Llywodraeth Cymru wedi'i rhannu â chi o feysydd lle nad yw data sy'n benodol i Gymru yn cael eu cyhoeddi, ac egluro pa rwystrau sy'n eich atal rhag cyhoeddi data o'r fath fel mater o drefn.

Cododd Race Council Cymru dystiolaeth hefyd o rwystrau sy'n wynebu pobl anabl sy'n ceisio cael mynediad at gyfiawnder, a thystiolaeth y gallai moderneiddio llysoedd – gan gynnwys cyflwyno gwrandawiadau o bell yn gyflym – effeithio'n negyddol ar gyfranogiad rhai grwpiau penodol. Byddwn yn ddiolchgar o wybod a ydych wedi cynnal, neu a ydych yn bwriadu cynnal, ymchwil fanylach i'r materion hyn.

Rhannodd Race Council Cymru â ni hefyd ei asesiad bod rhwystrau yn parhau o ran recriwtio, cadw a datblygu gyrfaoedd unigolion o grwpiau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig yn y proffesiwn cyfreithiol, a bod lefelau llesiant staff yn is ymhlith y grwpiau hynny. Soniodd hefyd am lefelau ymddiriedaeth yn y system cyfiawnder troseddol:

"... mistrust among Black, Asian, and Minority Ethnic communities often stems from the evidence and/or experience of unequal treatment in the CJS. Trust should therefore be (re)built as outcomes improve, with the entire programme of work to tackle race disparity trained on this objective. However, given the systemic nature of the reforms and the need to unpick historical relationships with the CJS, it may take some time for improved outcomes to have the desired impact on trust."

Yn ogystal, mae'n nodi bod dystiolaeth y gall profiadau neu ganlyniadau menywod Du, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig a menywod sy'n wladolion tramor fod yn dra gwahanol ar rai camau yn y system cyfiawnder troseddol o'u cymharu â phrofiadau a chanlyniadau troseddwr eraill, ac y gall y rhain amrywio yn ôl crefydd a diwylliant.

Byddwn yn ddiolchgar, felly, pe gallech hefyd nodi'r camau yr ydych yn eu cymryd:

- i helpu unigolion o gymunedau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig i oresgyn rhwystrau o ran recriwtio, cadw a datblygu gyrfaoedd yn y proffesiwn cyfreithiol;
- i gynyddu lefelau ymddiriedaeth yn y system cyfiawnder troseddol, yn enwedig ymhlith cymunedau Du, Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig; ac
- i leihau unrhyw wahaniaethau ym mhrofiadau'r cymunedau hynny o'r system cyfiawnder troseddol, o'u cymharu â phrofiadau cymunedau eraill.

Mae'n galonogol deall eich bod yn ymchwilio i opsiynau i wella profiad pobl sy'n defnyddio Canolfan Cyfiawnder Sifil a Theuluol Caerdydd, yng ngoleuni'r pryderon niferus a glywsom am gyflwr y ganolfan. Byddem yn ddiolchgar pe gallech roi diweddariadau amserol i ni ar sut mae'r gwaith hwn yn mynd rhagddo. Mae rhanddeiliaid, gan gynnwys cyfranogwyr o'n gwaith ymgysylltu, wedi codi pryderon ynghylch hygyrchedd a dirywiad adeiladau llysoedd, yn ogystal â phrofiad cymysg o

gyfiawnder o bell. Yn yr un modd, mae Race Council Cymru yn galw am gyllid digonol ar draws y system gyfiawnder a mwy o ffocws ar ymyrraeth gynnar a gwyro pobl oddi wrth y system.

Mae Race Council Cymru hefyd yn nodi bod yr Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol yn monitro capasiti yn y farchnad cymorth cyfreithiol a'r ddarpariaeth o wasanaethau, ac yn gweithredu pan fydd bylchau'n ymddangos. Mae wedi gofyn i ni geisio eglurder gennych ynghylch sut y mae'r gwaith monitro hwn yn cael ei wneud, a pha fesurau sy'n cael eu rhoi ar waith i sicrhau cysondeb yn gyffredinol; byddai'n diddorol iawn gennyf glywed eich ymateb.

Yn olaf, rhannodd yr Athro Emyr Lewis o Brifysgol Aberystwyth ei farn am y sylwadau a wnaed gennych yn ystod y sesiwn dystiolaeth mewn perthynas â'r hyn sydd wedi'i ddisgrifio fel ymyl bylchog system cyfiawnder troseddol Cymru. Dywedodd:

"Nid oes modd cymharu anawsterau gweithio ar draws (1) ar y naill law y ffin rhwng adrannau gweithredol Llywodraeth ganolog a rhai Llywodraeth ddatganoledig, ac (2) ar y llall y ffin rhwng gwahanol adrannau gweithredol Llywodraeth ganolog yn unig. Yn y pen draw, mae adrannau Llywodraeth ganolog oll yn atebol i'r un awdurdod ac o dan ei reolaeth weithredol yn y pen draw – sef y Prif Weinidog a'r Cabinet yn Llundain – ac mae ganddynt yr un grym a'r un locus standi â'i gilydd. Mae hynny'n galluogi cydlynu polisi a gweithredu ac hefyd sicrhau bod unrhyw anghydfodau yn medru cael eu datrys yn ddi-ffwdan. Ar y llaw arall, mae adrannau datganoledig yn atebol i Brif Weinidog Cymru a'r Cabinet yng Nghymru ac o dan eu rheolaeth weithredol yn y pen draw. Nid oes ganddynt unrhyw rym yn ganolog ac eithrio i geisio dylanwadu a dwyn perswâd. Y diffyg cymesuredd hwn o ran grym yw un o brif ffynonellau'r anawsterau ymarferol y mae'r ymyl ysgythrog yn eu creu. Ar ben hynny wrth gwrs, y y pen draw mae atebolrwydd democrataidd Llywodraeth Llundain i Senedd y Deyrnas Gyfunol tra bo atebolrwydd Llywodraeth Caerdydd i Senedd Cymru."

Fel Pwyllgor, credwn fod angen i lawer mwy gael ei wneud i oresgyn yr anawsterau ymarferol a grëir gan yr ymyl bylchog sy'n bodoli o fewn y system gyfiawnder yng Nghymru. Mae'r anawsterau hyn wedi bod yn destun dadansoddiad arbenigol a huawdl yr Athro Lewis a sylwedyddion hyddysg ac adnabyddus eraill ym maes gweithrediad y system gyfiawnder. Rydym, felly, yn pwysleisio wrthyhch bwysigrwydd parhau i ymgysylltu â Llywodraeth Cymru, a gweithio'n rhagweithiol gyda'r Trysorlys, i ddod o hyd i ffyrdd o rannu adnoddau'n fwy effeithiol er mwyn sicrhau dull adeiladol ar y cyd i oresgyn rhwystrau sydd ar hyn o bryd yn amharu ar y canlyniadau buddiol y byddem i gyd am weud gweld o fewn system gyfiawnder Cymru.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at Gadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol.

Yn gywir,

Huw Irranca-Davies

Huw Irranca-Davies

Cadeirydd

